

Történelmi zárt osztály

A Sajtóház portáján, oda-
től ide szakadt kollégám,
három, barnára sült, poros-
piszkos férfival beszélget
románul. Kezében papír és
toll, kissé előre dölve, a szá-
vakat szabdalva, mondja a
magáét: magyarzza a me-
nekültek lehetőségeit, köte-
lességeit. Csongrád megye
és Románia közös határsza-
kaszán napjában 10–15 ro-
mán lépi át a határt. Ki-
mennek a mezőre, kapálják
a kis földet, odaköszönnek a
járőrnek, s amikor a bokro-
kon túljut a határ, eldob-
ják a szerszámot, és át lép-
nek a Magyar Népköztársas-
ságba.

Most már a románok jön-
nek, a romániai magyarság
soraiból, aki tudott, átsző-
kött, vagy áttelepült. Jönnek
a román nép fia, a Horthy-
fasizmus és a sovinszta re-
vizionizmus országába, Ma-
gyarországra. És itt, román
beszélő erdélyiek fogad-
ják őket, ruhát adnak nekik,
kosztot és kvártélyt, pénzt és
munkahelyet keritnek sor-
sosaiknak.

Romániában ma nemcsak
a kisebbségben lévő nemze-
tiségnek érzik nyomorultul
magukat, hanem a többségi
hitben ringatott románság is
— éhezve, fásva, erkölcsi
tartásában megroppantva,
egérletbe kényszerítve.

Leírom ezeket a sorokat, s
visszaolvasva látom: milyen
tárgyilagos, majdhogynem
pozitivist hangot ütök meg
itt az írógépem. Nem vicso-
rogok, és nem zokogok, plé-
lapokkal van bélelve az én
robotos újságírói lelkem.

TERMELJÜNK TÖBB
VASTAPSOT! Agykukko-
lók. LEGYEN ÖN AZ
AVANGÁRD RÉGÉSZET
HÍVE! Vasgárdánk nem
rozsdásodik. TERMEL-
JÜNK TÖBB VAS-VAS-
FÜGGÖNYT! Észárnyékba
húzódj! ELMEILLEM-
HELY: Élhesünk nyugati
ideg- és elmeosztályon!

Szavak és jelszavak Pás-
kándi Géza borzongató, ke-
let-európai bűnügyi regé-
nyéből, melynek címe: *A
sirrablók*. Ezek a szövegek a

könyv történet nélküli törté-
nénetét kísérő plakátokról
másoltattak ide: egy ország-
nyeli elmeklinika zárt osztá-
lyán született írásokból.

Tudjuk, minduntalan ol-
vassuk és halljuk, odaát
pusztítják a népet, a lelke-
ket, a jövőt, egy egész or-
szág — birodalmi degenera-
liuszimuszával az élen — ki-
maszíroz Európából. De
ahogy csattan a csizma tal-
pa, már nem oly friss él-
mény, ha csak hírt kapunk
róla: nem riaszt csak elked-
vetlenít.

Az író dolga, a szemtanúé,
hogy riasszon, erősítse föl az
országatáron elhaló hangot,
s ha kell, üvöltson mind-
azokkal, akiknek betömték a
száját az első hangos szó
után.

Páskándi dokumentum-
esszé-bűnügyi regénye egy
zaklatott előszóval és aján-
lással kezdődik. Az első fe-
jezetben mottók; mely örül-
tek, mikor, és milyen váro-
sokat romboltak porig. A
folytatásban a téma és a cél
megjelölése olvasható,
mintha eposz íródna itt, hol-
ott tragikus próza: „Ki akar-
ná a művészetet vagy a tud-
ományokat a halottkém, a
hullaboncnok szerepére
kárhozatni? A halottkém
mindig a végére érkezik, s
szép kényelmesen megáll-
ítja a halált. A beavatkozó,
a villámgyors sebészet hevej
vagyunk, ha már a megelőző
gyógymódok csodát mon-
dta e tájon.”

Az írónak nem feladata
elmondani, hogy mi legyen
a beavatkozás módszere. De
kötelessége leírni, amit lát,
s tudósítónak kell lenni, pub-
licistává, ha ez a korpa-
rancs. Páskándi hangsúllyal
mondja el ezt, s ezzel mint-
egy törvényesíti azt a tájé-
kunkon szokatlan haladási
irányt, hogy az író újságíró-
vá lép vissza (azaz előre).
Így lesz szövegközlő, idegel-
mén született esszé meg-
mentője, halálra ítélt mag-
nószalagok kiszóktetője a
siralomházból.

A szöveg ironikus, öniro-
nikus, abszurd, tragikus és

tragikomikus, mikor minek
jön el az érzete. De a lényeg
változatlan, a szöveg szö-
veg, a pusztulás pusztulás, a
gyűjtőtábor pedig — mint
tudjuk — „egy bizonytalan
formájú, körülhatárolt terü-
let”.

A második nagy háború
után, a magas párizsi dönt-
nökökhöz levelet írtak a
legilletékesebb erdélyiek. A
nagyhatalmak feljegyzését
idezi könyve függelékében
az író: „A magyarok részé-
ről elismerésre méltó, hogy
ügyüket érthető módon ter-
jesztették el, tisztán legépel-
ve, jó minőségű papíron,
éles ellentétben azokkal az
ömlengésekkel, melyeket
legutóbb román forrásból
kaptunk.” Kommentár Pás-
kánditól: „Erdély elvesztett
tehát, de a stílust, a papí-
runkat megdicsérték. A sí-
rás-nevetés egyidejű pillan-
ata.”

Még ki sem vettem a pa-
pírt a gépből, amikor két
villanó tekintetű, barna bő-
rű fiatalember lépett a szo-
bamba. Két hazánkba me-
nekült kurd, Huszonhárom-
millióan élnek, szerteszét
szórva a világban. Felvéte-
ket mutatnak, gyerekek és
asszonyok, görcsbe rándult
tetemeit; Irakban idegga-
zokkal irtják a háború leple
alatt, és az iráni konfliktus
lezárása óta a kurd kiseb-
bséget. Százegzerszám men-
ekülnek Törökországba, an-
ol csupán üldözik őket, s leg-
alább nem méreggel. Hová
is futhatnának? A térképen
nem található Kurdsország.

Számukra nemzetközi zárt
osztályt teremtett a civilizált
világ...

Dlusztus Imre

Délelőtt 10 órától Páskán-
di Géza író tart órát a Tö-
mörkény István gimnázium-
ban, délután 2 órától pedig
a Jókai utcában dedikálja
a *Sirrablók* című könyvét.
Este 6 órakor Mórahalmon,
a községi könyvtárban talál-
kozhatnak az íróval a hely-
béli olvasók. A találkozó
házigazdája Dlusztus Imre
újságíró lesz.

Kiállítási napló

Érzelmes zománc

Művészet, vagy művészség?
— vetette föl a kérdést egy
művészettörténész a hatva-
nas évektől kibomlásnak in-
dult zománcművészség(?) zom-
ánccművészet(?) kapcsán. A
válasz csak a műfaj történeti
vizsgálódásának ismereté-
ben adható meg. A hatva-
nas éveig ugyanis — sok
ezeréves története folya-
mán szinte mindvégig — a
zománczás alkalmazott
iparművészet volt: bútordísz,
ékszer, ötvösremek, fejedel-
mi korona tartozéka. A hat-
vanas évek időszeke vizvá-
lasztó. Hogy aztán az ön-
állósodási törekvések meg-
határozott oktatási program
következményei: egy-egy ki-
emelkedő alkotó holdudva-
rában felnőtt generáció te-
rületfoglalásai; a társadalmi
változásokkal paralel alko-
tói szándékok öntörvényű
megnyilatkozásai; egyszerűen
föllángoló divat, melynek
értékei tovább élnek? Tulajdonképpen majdnem
mindegy. A lényeg, hogy
festők, grafikusok, szobrá-
szok, keramikusok kísérle-
teztek a zománc műfajával,
s az sajátos törvényeket te-
remtő, szuverén műfajjá
vált. Résztint dekoratív funk-
ciókat, részint táblaképsze-
repeket, részint monumentális
vállalkozásokat teljesített ki.
Ennek az önállósulási folya-
matnak egyik meghatározó tar-

része és alakító személyi-
sége Morelli Edit, akinek
szép tárlatát a Horváth Mi-
hály utcai Képtárban lát-
hatják az érdeklődők.

Két, egymástól karaktere-
sen elkülönülő ága alakult
ki a hazai zománc-rene-
szánszának. Az egyik szikár,
határozott kontúrokkal
szabdalt, homogén színfol-
tokra építő, geometrizáló
tendencia, olyan képviselő-
kel, mint Lantos Ferenc,
Ásztay Csaba, ifj. Nagy Fe-
renc, Mayer Berta. Míg a
másik vonulat képviselői az
ősi mitológia, a népművé-
szeti jelképrendszer hatal-
mas tárházaiból merítve or-
ganikus vonalkultúrát,
festői gazdagságot, lazúros
mázkezelést, ornamentális
elemfüzereket, növényi és
virágmotívumokat alkal-
maznak. Ennek képviselői
között találjuk Morelli Edi-
t, Kátai Mihály, P. Csaszka
Ilona, Járasi Ildikó, Papp
György, Ravasz Erzsébet,
Tóbiás Klára, Túri Endre
mellett.

Vajon mik azok az ismér-
vek, amelyek Morelli Edit
alkotásainak sajátos tartal-
mat, egyéni kifejezőmódot
kölcsonóznak? Mindenek-
előtt a szűk határok között
is gazdag kísérletezési szán-
dék. Az, hogy következetes
és rengeteg variánsot tar-

talmazó motívumkincse bő-
forrás számára; az, hogy
mozaikszerűen építkeznek; az,
hogy többszörös érzelmek-
ben, gondolatritmusokban
komponál, az hogy zom-
ánccbetétes kis lapjain
a mázazás igényes, több-
rétegűen lazúros, ezál-
tal fényei, áttetsző rétegei
mindig új élményeket tar-
totgatnak; az, hogy szereti a
körforma teljességét; az,
hogy nem elégszik meg a
dekorativitással, igényes
közleendői is vannak a sze-
relemről, a szépségről, a
múlt értékeiről, a természet
csodájáról; az, hogy izgal-
masan applikál faragott fa-
motívumot, domborított re-
zet, zománclapocskákat; az
hogy érzékeny a plasztikai
felületekre, legyenek azok
egy sík kis domborulatok,
vagy teljes körplasztikák;
az, hogy képes elhíttetni, a
zománccsítés öröm, s min-
den tenyérnyi lapban koz-
mikus élmények rejtőznek:
fém, ásványi por, tűz, szel-
lem, és szerelem...

Az, hogy Morelli Edit au-
tonom művész, egy műfaj
élesztője és ébrentartója —
tartalmas ember, emberség-
teljes istápolója. A rideg
anyagba rejtett fény, érze-
lem és gondolat foglalata
minden munkája.

T. L.

„Igazoltan vagyok távol”

Beszélgetés Pünkösti Árpáddal

Pünkösti Árpád mindent
tud az interjúkészítés forté-
lyairól. Ez kiderült már, és
most, a *Vasalt ruha mángor-
rolva* című, az ünnepi
könyvhétre megjelent köny-
véből is. Ebben egy ártatlan-
ul meghurcolt tsz-elnököt
úgy tud megszólaltatni, hogy
annak vallomásából egy
egész korszak hiteles képe
kerekedik ki. Nem csoda
hát, hogy magam, aki leg-
feljebb jó szándékú sarla-
tánnak számított ebben a
szakmában, igen szorong-
tam, mikor arra kértem, le-
gyen beszélgetőpartnerem.
Pünkösti Árpád jelenleg az
Új Tükör munkatársa, a
hetvenes években Szegeden
dolgozott a Népszabadság
tudósítójaként, ezért elég jól
ismeri a várost és annak
környékét. Azóta, hogy el-
került innen, több szociog-
ráfiája is megjelent, me-
lyeknek szereplői legtöbbször
konkrét, élő személyek.
Első könyvének főhőse egy
zákányszéki asszony, akit
tegnap is meglátogattam, mi-
előtt a községi könyvtárba
érkezett, hogy olvasóival ta-
lálkozzon.

— A *szociográfia* olyan
műfaj, mely a jelenre kíván
hatni. Milyen érzés az író-
nak, ha sürgősen aktuális
mondanivalóját évek múltán
látja csak kinyomtatva?

— Én legtöbbször konfliktus-
helyzetben ábrázolom azt
az embert, aki érdekel, s
remélem, róla és helyzetéről
olyat tudok elmondani, ami
nemcsak akkor és ott érve-
nyes. Megette a fene, ha

csak annyit tudok közölni
szereti a vörösbor, a ci-
z az emberről, annak sorsáról,
ami csupán pár hónapig ér-
dekes. Persze, hogy a jelen-
ben szeretnék használni. Ha
például hamarabb megje-
lenhetett volna a téveszelo-
kökről szóló könyvem, biz-
tosan eredményesebben részt
tudtam volna venni a szó-
vetkezeti mozgalomban, de
hát nálamnál sokkal na-
gyobb írók is éltek és meg-
haltak úgy, hogy a felétsem
mondhatták el annak, amit
szerettek volna. Hátha akad
néhány évtized múlva egy
bogaraszó egyetemista, aki
éppen ezt a korszakot kutatja.
Bizom benne, hogy rábukkanva
néhány szociog-
ráfiámra, kiderül számára
valami a hetvenes, nyolcvana-
s évek társadalmáról.

— Rákosi Mátyásról ír
monográfiát. Mennyire tud-
ja félretenni emlékeit, él-
ményeit?

— Nincsenek konkrét sé-
relmeim, sebeim ebből a
korszakból. Mint most meg-
jelent könyvemben is írom.
Én későn eszméltem, sokáig
nem politizáltam. Alig van-
nak például ötvenhatos él-
ményeim. Valahogy kima-
radtam az akkori esemé-
nyekből. Persze, hogy becsa-
pottnak érzem magam. Én is,
persze, hogy sok minden
nem így történt volna ve-
lem sem, ha nem éppen
ebben a korszakban élek, de
ez nem befolyásolja azt a
meggyőződésemet: Rákosi is
clyan figura, akit több ol-
dalról kell vizsgálni. És nem
én vagyok az egyetlen, aki
róla könyvet ír. Szálain
marsallról számtalan mű-
jelent meg, miért ne jelen-
jen meg Rákosiról is leg-
alább tíz. Az én nézőpontom
csupán egy a sok közül, s
ebbe Rákosi erényei is bele-
férnek. Mert bármilyen fur-
csán is hangzik, neki is vol-
tak jó tulajdonságai. Példá-
ul: melyik főtákar tudott
több idegen nyelven beszé-
lni? De hogy egészen sarkí-
tott példát mondjak: ha az
ember a hóhérral leül be-
szelgetni, a csevegés közben
kiderülhet partneréről, hogy
gyönyörű lánya van, hogy

szerelemmel, és virágok nyil-
nak a kertjében. Ez persze
nem jelenti azt, hogy mind-
ezekért szeretnünk kell őt,
de a személyiségéhez ezek
az adalékok is hozzátartoz-
nak. Mert a dolgok és az
emberek nem feketék és fe-
hérek. Hogy szegedi példát
mondjak, Komócsin Mihály
mostanában nem népszerű
személyiség Szegeden, még-
is azt kell mondjam, nálá-
nál az országban sokkal
többet ártó első titkárok is
voltak, és vannak még ma
is. Benne például becsültem
szegedi éveim alatt, hogy
szembe tudott nézni dolgok-
kal, hogy lehetett neki ne-
met is mondani. Csak hogy:
a diktatúrához alattvalók is
kellenek. Voltak.

— Mindig azt veszi vé-
delmébe, akit éppen támad-
nak?

— A dolog ennél egy ki-
csit bonyolultabb. Nehéz ma
ellenzékiek lenni. Úgy gon-
dolom, addig érdekes igazán,
amíg van kivel szemben.
Döglött oroszlanba rügni
nincs kedvem.

— Lehet, hogy menekül a
monográfiáirásba?

— Legalábbis igazoltan
vagyok távol. A felgyorsult
napi események, ez a fel-
fordulás kicsit megvisel.
Pedig az igazi veszélyt ebben
a pillanatban nem is az itt-
honi események alakulásá-
ban látom. Az igazán nagy
kudar az, ami a Mennyei
Béke terén történik. Kína
eddig előtünk járt a refor-
mok útján, sokkal hama-
rab nyitott Nyugat felé,
mint mi, s lám, napok alatt
visszatáncolt. A hatalom
egyetemesítést, ártatlanokat
mészároltat halomra, az or-
szág jövőjét löveti.

— S nekünk, a magyar
társadalomnak milyen jövőt
jósol?

— Úgy vélem, a pártza-
kadás elkerülhetetlen. Az
MSZMP-t is nyomasztja a
felelősség. Megkönnyebbü-
lést fognak jelenteni a vá-
lasztások, s bizony benne,
hogy nálunk csillapulnak a
feszültségek.

Pacika Emilia

Új film

Egy kisváros ítélezik

Torokszorongatóan szép,
és mélyen megrendítő Fran-
cesco Rosi az *Egy előre be-
jelentett gyilkosság* króniká-
ja című filmje. Tele titok-
kal és abszurditással.

A gyönyörű menyegző
utáni nászéjszakán kiderül,
hogy Angela Ricario már
nem ártatlan, a gazdag és
szerelmes ifjú férj ezért
visszaviszi a lányt szülei-
hez, aki a családnak bevall-
ja, hogy Santiago Nasarnak
közönheti szüzessége el-
vesztését. A két fivér bosz-
sút esküszik és megöli San-
tiagót. Mindez akár egy ope-
ra librettója is lehetne, és
film azonban nemcsak er-
ről a gyilkosságról szól. A
főszereplő egy kisváros, és
annak szokásjoga. Itt a kö-
zösség ítélezik saját törvé-
nyei szer'nt az egyének fe-
lett. A bűn megítélése, a
bűnös megbüntetése, a bűn-
nek kinevezett tett megtor-
lása fontosabb ez esetben,
mint azok a személyek, akik
számára az igazságot szol-
gáltatják. A film tulajdon-
képpen az értelmetlen ál-
dozatról szól. Rosi mozaik-
szerűen rakja össze a törté-
netet, mely azzal kezdődik,
hogy Cristo Bedoya doktor
megérkezik abba az isten
háta mögötti faluba, ahol 27
évvél ezelőtt legjobb barát-
ját meggyilkolták. A vissza-
pergetett eseményeket, s a
közben eltelt idő nyomait az
ő szemüvegén keresztül lát-
juk. Illetve Gabriel Garcia
Marquezén, akinek abból a
regényéből készült ez a
film, melyért Nobel-díjat
kapott. A történet valódi.
Az író ezzel temeti el ba-

rátját, s tulajdonképpen sa-
ját ifjúságát is. A filmben
mindezt gyönyörű képsorok-
ban fogalmazza meg a ren-
dező, az operatőr és a vágó.
A déli kultúrák fehér-kék-
je keretezi az egyébként
nem túl harsányra színezett
képsorokat, melyeken úgy
keverednek a különböző
kultúrák rekvizitumai, stí-
lusjegyei, mint a Karib-ten-
ger melletti népek az utó-
bbi századokban. A történet
spanyol gyarmatosítók ke-
zét őrző kolumbiai falu ke-
rengős házal, márványlép-
csői, csipkés balkonjai,
örökzöld növényei között
játsszódik. Ez az idilli kör-
nyezet az értelmetlen erő-
szak színhelye is.

Mindezek ellenére a film
nincs tele véres jelenetek-
kel. Egyetlen olyan képsor
van benne, amiben a konk-

rét erőszak jelen van. Ez
azonban rituális erővel bíró
nagyjelenet. A film igazi
erénye, hogy miközben egy
gyilkosságot göngyölt fel,
igazából nem magánál a bűn-
ténynél időzik. Kibomlik
közben egy furcsa szerelem
története, megrajzolódik egy
titokzatos, idegen személy,
a vőlegény és egy bűnbánó if-
jú asszony figurája, és egy
közösség arculata is.

A stáb nemzetközi: Gian
Maria Volonte, Ornella Muti
olasz, Rupert Everett an-
gol, Anthony Delon holly-
woodi születésű francia,
Irene Papas görög. A mel-
lékszereplőket pedig a hely-
béli lakosokra osztotta ki
Rosi, közülük sokan sokszor
szébb pillanatokat szereznek
a nézőknek, mint a profi
színészek.

P. E.

Dzsesszincselgő

Mit is írhatnék, csalogat-
tót, *incselgőt* (a horográt),
hogy aki csak olvassa, ro-
hanjon jegyet vásárolni?
Nos, sorolhatnám, hogy *Jon
Faddis* (ejtsd „jon” mint Jo-
nathan) játszott többek kö-
zött a Rolling Stones, Frank
Sinatra, Julian Lennon és
Billy Joel albumain, fellép-
ett a Philharmonic és a
Carnegie Hallban, a mont-
reaux-i és a newporti
dzsesszfesztiválokon, hogy
már 15 évesen ismert profi
zenész, 18 évesen pedig sztár
volt, hogy mára, 32 éves ko-

rára 5 lemeze jelent meg,
közülük egyet Oscar Peter-
sonnal adott ki. A kritika
szuperlatívuszokban ír róla:
„az ésszerűség határain túl
érett... az emóciók csú-
csa... a spontán kreativi-
tás példája” stb.

Sorolhatnám még tovább
is, de talán nem *harapnának*
rá azok, akik nincsenek oda
a dzsessztől. Akik meg ra-
jongók, úgyszólván előre meg-
vették a jegyjüket. Így aztán
tájékoztatóul csak any-
nyit, hogy Mr. Faddis New
Yorkból érkezett, színes bő-

rű, és trombitálni fog. Az
amerikai nagykövetség leg-
utolsó tájékoztatója szerint,
a következő zenészekkel
játsszik: *Philip Charles
Bowler* — bass, *Irene Lou-
ise Rosnes* — piano, *Douglas
Lewis Nash* — drums. A
happening ma, csütörtökön,
este 8 órakor kezdődik az
ifjúsági házban. A vége —
mint minden jobb fajta
dzsesszkoncertnek — bi-
zonytalan. Ami bizonyos, az
csak a forró hangulat, s a jó
muzsika.

(márok)